

Μακεδονικά

Τόμ. 31, Αρ. 1 (1998)

Άγνωστοι και ελάχιστα γνωστοί αγωνιστές της περιοχής Γευγέλης κατά το Μακεδονικό Αγώνα

Ερατώ Ζέλλιου-Μαστροκώστα

doi: [10.12681/makedonika.116](https://doi.org/10.12681/makedonika.116)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ζέλλιου-Μαστροκώστα Ε. (1998). Άγνωστοι και ελάχιστα γνωστοί αγωνιστές της περιοχής Γευγέλης κατά το Μακεδονικό Αγώνα. *Μακεδονικά*, 31(1), 121-134. <https://doi.org/10.12681/makedonika.116>

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΚΑΙ ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΓΝΩΣΤΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΕΥΓΕΛΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Η Γευγελή¹ κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας ανήκε στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης και ήταν η έδρα της ομώνυμης υποδιοικήσεως που αριθμούσε 57 χωριά. Εξαιτίας της θέσεώς της —βρισκόταν μέσα στην πλούσια κοιλάδα του Αξιού και επάνω στο δρόμο που ένωνε τη Θεσσαλονίκη με το Μοναστήρι και την Ευρώπη— παρουσίαζε μεγάλη οικονομική² και πνευματική ανάπτυξη κατά το τέλος του περασμένου αιώνα. Ίσως και γι' αυτό οι Έλληνες της Γευγελής άρχισαν να διοργανώνουν τον αντιβουλγαρικό αγώνα πολύ πριν το 1903. Επιπλέον η Γευγελή, επειδή υπήρχε σταθμός της σιδηροδρομικής γραμμής Θεσσαλονίκης-Βελιγραδίου, έγινε εκτός από αστικό κέντρο και κέντρο μεταφοράς όπλων της ευρύτερης περιοχής κατά τον αγώνα αυτόν. Οι αποθήκες του σταθμού ήταν γεμάτες από τουφέκια, περίστροφα, ξιφολόγχες, ανταρτικές ενδυμασίες και ενδυμασίες για τη μεταμφίεση των παλικαριών και τη μετάβασή τους όπου έπρεπε.

Όλα αυτά συγκεντρώνονταν με την άμεση επίβλεψη των σταθμαρχών και των βοηθών τους, οι οποίοι, παρά τον κίνδυνο που διέτρεχαν, εργάζονταν με μεγάλο πατριωτισμό. Διακρίθηκαν στην προσπάθεια αυτή ο Αλέξανδρος Νάνος, βοηθός σταθμάρχη, και ο Μπαλόμπας, Ιταλός στην καταγωγή αλλά με φιλελληνικά αισθήματα, γι' αυτό και βοηθούσε παντοιοτρόπως τις ιδέες και τις προσπάθειες των Ελλήνων.

Ένα από τα πρώτα θύματα του Μακεδονικού Αγώνα στην περιοχή Γευγελής, όταν οι Έλληνες της Μακεδονίας μόνιμοι τους, χωρίς καμιά βοήθεια από την ελεύθερη Ελλάδα, ανταπέδιδαν τα χτυπήματα των Βουλγάρων, ήταν ο Χατζηζαφείρης³, στυλοβάτης των πατριαρχικών και του ελληνισμού. Στις 22 (π. ημ.) Απριλίου 1881 ενεδρεύουσα ομάδα Βουλγάρων του επιτέθηκε σε απόκεντρη τοποθεσία της Γευγελής· ο Χατζηζαφείρης αντιτάχθηκε, σκοτώθηκε Βούλγαροι, αλλά και ο ίδιος πληγώθηκε και απεβίωσε την 1η Μαΐου 1881.

1. Η Γευγελή —η ονομασία προέρχεται από την αρχαία λέξη «ζεύνλη» που σημαίνει το καμπυλωτό μέρος του ζυγού, όπου τοποθετείται ο λαμός του ζώου— είχε 3.000 κατοίκους, από τον όμοσ πέρασε από την κομποτολή η σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης-Βελιγραδίου, δηλαδή στο τέλος του 19ου αιώνα, ο πληθυσμός της ξεπέρασε τις 8.000.

2. Τα βασικά προϊόντα της περιοχής ήταν τα καπνά και τα κοινοκουλια. Η Γευγελή, μετά το Σουφλί της Θράκης, ήταν το δεύτερο μεγάλο κέντρο παραγωγής κοινοκουλιών στην ευρωπαϊκή Τουρκία.

3. Άγνωστο το βαπτιστικό όνομά του.

Άλλο θύμα του Μακεδονικού Αγώνα στην περιοχή Γευγελής, πριν το 1903, ήταν ο πρόκριτος αυτής Γεώργιος Βαφόπουλος⁴. Ο Γ. Βαφόπουλος γεννήθηκε το 1849 και νέος υπηρέτησε ως δάσκαλος στο χωριό της Χαλκιδικής Ταξιάρχης. Αργότερα άλλαξε επάγγελμα, έγινε έμπορος κουκουλιών και εφοροεπίτροπος της ορθόδοξης ελληνικής κοινότητας Γευγελής. Την άνοιξη του 1897 οι Βούλγαροι κυριαρχούσαν με τη δύναμη των όπλων στη Γουμένιτσα και οι Έλληνες βρίσκονταν σε δύσκολη θέση. Οι υπεύθυνοι από τη Θεσσαλονίκη του Μακεδονικού Αγώνα —ο οποίος δεν είχε οργανωθεί επίσημα, αλλά υπήρχαν σε διάφορες πόλεις και κωμοπόλεις τοπικές επιτροπές από προκρίτους, ιερείς, εκπαιδευτικούς, ιατρούς, εμπόρους, οι οποίες υπερασπίζονταν τα συμφέροντα του ελληνισμού και αμύνονταν στη βουλγαρική προπαγάνδα— ανέθεσαν την οργάνωση της ελληνικής αντιστάσεως στη Γουμένιτσα στο Γ. Βαφόπουλο, που με τον ιατρό Δημήτριο Κυβερνίδη, τον πρόκριτο Χρήστο Ναούμ Τσίτσο και άλλους είχαν οργανώσει τους Έλληνες της Γευγελής. Ο Γ. Βαφόπουλος, πηγαίνοντας γι' αυτό το σκοπό στη Γουμένιτσα, προδόθηκε και έπεσε «υπό δολοφονικής Βουλγάρου χειρός» έξω από το χωριό Στάθη (Τοσίλοβο) στις 26 Ιουνίου 1897. Κατά την κηδεία του, η οποία ήταν μεγαλοπρεπής, έκλεισαν εκτός από τα ελληνικά και τα τουρκικά καταστήματα της Γευγελής. Τον έθαψαν «τιμής ένεκεν» πίσω ακριβώς από την κόγχη του ιερού του ναού της Αναλήψεως, όπου έθαβαν τους ιερείς. Ο τάφος του με τη μεγάλη επιτάφια επιγραφή, γραμμένη στην αρχαία ελληνική γλώσσα, καταστράφηκε την εποχή του Τίτο. Άφησε έξι παιδιά, το Θωμά, το Χρηστάκη, τη Ζωή, την Αικατερίνη και την Αναστασία, που υπηρέτησαν τα ελληνικά ιδεώδη, και τη Μαρία που πέθανε πολύ νέα.

Τον πρόκριτο Χρήστο Ναούμ Τσίτσο, καταγόμενο από το Κρούσοβο, τον πλουσιότερο Έλληνα της Γευγελής, τον δολοφόνησαν οι σχισματικοί στη μέση του δρόμου το βράδυ της 25ης Μαΐου 1898, λίγο μετά την απομάκρυνσή του από τον καϊμάκη και το Βούλγαρο αρχιμανδρίτη, οι οποίοι τον είχαν καλέσει να τους επισκεφθεί και όταν έφευγε τον συνόδευσαν και τον παρέσυραν προς το δρόμο όπου περίμεναν οι δολοφόνοι του. Και τον καταγόμενο από τη Θήβα ιατρό Δημήτριο Κυβερνίδη τον δολοφόνησαν μπροστά στην οικία του, καθώς επέστρεφε από επίσκεψη σε ασθενή του ώρα 10 το βράδυ της 3ης Δε-

4. Βλ. Γ. Θ. Βαφόπουλος, *Σελίδες Αυτόβιογραφίας*, τόμ. Ι, Αθήνα 1970, σσ. 35-36 και Ερ. Ζέλλιου-Μαστοροκώστα, *Ταξιάρχης Χαλκιδικής*, Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 125, 129.

«Επισκοπήσαντες κατά την κοινότητα ταύτην καὶ τὸ σχολεῖον καὶ τὰς ἐκκλησίας εἰς μίαν τῶν ὁποίων ἀνέγνωμεν ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου πλακῶς τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ φιλοπάτριδος ἱατροῦ Κυβερνίδου, ὡς καὶ τοῦ γενναίου προμάχου τῆς ὀρθοδοξίας Βαφοπούλου, ἀμφοτέρων πεσόντων αὐτοῖσι ὑπὸ δολοφονικῆς Βουλγάρου χειρός, ἀνεχωρήσαμεν τὴν ἐπαύριον διευθυνόμενοι εἰς Στωϊάκοβον καὶ Μπογδάντσα», Γ. Χατζηναζακού, *Σκέψεις καὶ ἐντυπώσεις ἐκ περιόδου ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν (1905-1906)*, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 58.

Εικ. 1. Η οικογένεια του δολοφονηθέντος προκρίτου Γ. Βαφοπούλου το 1905. Όρθιοι από αριστερά η Αικατερίνη, η Ζωή, ο Χρηστάκης, η Αναστασία και η Μαρίκα. Καθισμένοι από αριστερά η σύζυγος του Θωμά, ο ποιητής Γ. Θ. Βαφόπουλος δύο ετών, η σύζυγος του δολοφονηθέντος Παγώνα και ο Θωμάς.

κεμβρίου 1898. Είχε περάσει ένας και πλέον χρόνος από τη δολοφονία του Γ. Βαφοπούλου και οι εξαρχικοί, μη υπάρχοντος ουσιαστικού αντιπάλου, δεν δίσταζαν να δολοφονούν και «έν μέση ὁδῶ».

Όταν πλέον το 1903 ανέλαβε την οργάνωση του Μακεδονικού Αγώνα το Ελληνικό Προξενείο Θεσσαλονίκης και η όλη οργάνωση στηρίχθηκε σ' ένα επιμελημένο δίκτυο πρακτόρων, ο υπολοχαγός Αθανάσιος Εξαδάκτυλος⁵ (Αντωνίου) ανέλαβε να οργανώσει την περιοχή της Γευγελής και στάλθηκε σαν έμπορος ο αξιωματικός-πρακτορας Παναγιώτης Κλείτος⁶ (Δίβρας ή Κλεισούρας), ο οποίος διηύθυνε και την πολιτοφυλακή⁷, που εγκαταστάθηκε μετά την άφιξή του, γιατί ήταν δυσχερής στην αρχή του ένοπλου αγώνα η εγκατάσταση σώματος. Την άνοιξη του 1905 πήγε στην περιοχή της Γευγελής ο Γεώργιος Κακουλίδης⁸ (Δράγας) με το σώμα του, το Νοέμβριο του 1905 ο

5. Ο Μακεδονικός Αγώνας (Απομνημονεύματα Π. Αργυροπούλου κ.ά.), Θεσσαλονίκη 1984, σ. 80.

6. Δ. Κάκαβος, Απομνημονεύματα (Μακεδονικός Αγών), Θεσσαλονίκη 1972, σ. 90, και D. Dakin, Μακεδονικός Αγών, Αθήνα 1985, σ. 72.

7. Δ. Κάκαβος, ό.π., σ. 113.

8. D. Dakin, ό.π., σ. 88.

ανθυπίαρχος Χρήστος Πραντούνας⁹ (Καψάλης) επίσης με το σώμα του και από τον Ιούνιο έως το Σεπτέμβριο του 1907 ο Λουκάς Παπαλουκάς¹⁰ (Ρουμελιώτης) ως υπαρχηγός σώματος. Στην περιοχή αυτή έδρασαν και οι Δημήτριος Κάκκαβος¹¹ (Ζώνης), Χρήστος Καραπάνος, Κωνσταντίνος Μαζαράκης-Αινιάν (Στεργιάκης ή Ακριτάς) κ.ά.

Πρέπει να σημειωθεί ότι πριν έλθουν τα ένοπλα σώματα από την ελεύθερη Ελλάδα, αλλά και συγχρόνως με αυτά, δρούσαν στην περιοχή της Γευγελής και γύρω από τον Αξιό ποταμό τα παρακάτω ένοπλα σώματα ντόπιων καπεταναίων, τα οποία συνέβαλαν ουσιαστικά στην άμυνα του ελληνισμού: το σώμα του καπετάν Γωβάκη από την περιοχή του βουνού Τίκαφς¹², ο οποίος γνωρίζοντας καλά τα κρησφύγετα των κομιτατζήδων τα έδειξε στα ελληνικά ανταρτικά σώματα που τους επιτέθηκαν και τους ανάγκασαν να απομακρυνθούν από την περιοχή· επίσης τα σώματα του καπετάν Γκόνου από τα Γεντισά, του καπετάν Ζήρα, του καπετάν Γεωργίου Καραϊσκάκη από τη Βογδάντσα, το οποίο με μεγάλη ανδρεία πολέμησε και καταδίωξε τους κομιτατζήδες, του καπετάν Εμμανουήλ Κατσίγαρη· το σώμα του καπετάν Λάζου από την Καστανερή (Μπαροβίτσα) Παιονίας, στο οποίο υπηρετούσαν και οι αδελφοί του καπετάνιου Γκόνος και Δημήτριος· οι οπλίτες του σώματος αυτού προέρχονταν από την περιοχή της Γουμένισσας· τα σώματα του καπετάν Μιχαήλ Μωραΐτη, του καπετάν Γκόνου Πελέτη από τον Αρχάγγελο (Όσσιανη) Αλμωπίας (Πέλλας), του καπετάν Γρίπα Πάικου (Κόδρα), του καπετάν Γιάνκου Σακελλαρίου και των καπεταναίων Λεωνίδα και Μιχάλη Σιωνίδη από τη Βογδάντσα. Ήταν, τέλος, το σώμα του καπετάν Βασιλείου Στογιάνου με οπλίτες από τα Τρία Έλατα (Λέσκοβο) και άλλα χωριά της Αλμωπίας και το σώμα του καπετάν Δημητρίου Τσισίμη.

Τον οργανισμό Μακεδονικού Αγώνα Γευγελής αποτελούσαν οι Αθανάσιος Αρβανίτης, Χρήστος Δέλλιος, Θεοχάρης Κονδύλης, Γεώργιος Μένος, Βασίλειος, Διονύσιος και Χρήστος Σιωνίδης, Τσίτσος, Γεώργιος Τσορλίνης, Χατζηδέλλιος, Χατζηξαφειρίου, Χατζηθωμάς και οι εκάστοτε αρχιερατικοί επίτροποι.

Πριν και μετά το 1903, εκτός από τους ένοπλους άνδρες, αυτούς που συμμετείχαν στις τοπικές επιτροπές της περιοχής Γευγελής και αυτούς που αποτελούσαν τον οργανισμό Μακεδονικού Αγώνα Γευγελής, αγωνίσθηκαν σ' αυτή την περιοχή και άλλοι πολλοί. Επειδή αγωνίζονταν για την υπεράσπιση

9. Βλ. ό.π., σ. 172, σημ. 7.

10. Βλ. ό.π., σ. 173, σημ. 7.

11. Γ. Θ. Βαφόπουλος, «Η Γευγελή στον Μακεδονικόν Αγώνα», *Μακεδονικός Αγώνας, Διαλέξεις για τα 80 χρόνια*, ανάπτυπο, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 119.

12. Το βουνό αυτό και τα χωριά, που δεν σημειώνεται η ελληνική ονομασία, παραχωρήθηκαν το 1913 στη Σερβία.

των δικαίων του ελληνισμού, δολοφονήθηκαν στη Γευγελή ο Γεώργιος Κεχαγιάς του Νικολάου, αφού λεηλατήθηκε από τους κομιτατζήδες η πατρική του οικία και κατασφάχθηκαν περίπου 500 πρόβατά του, ο δάσκαλος και ιεροψάλτης Χρήστος Κρετσόβαλης και ο νεαρός Γεώργιος Τσορλίνης, ο οποίος σχημάτιζε ομάδες συνομηλίκων του που περιέρχονταν τις συνοικίες της Γευγελής τραγουδώντας εθνικά και δημοτικά τραγούδια και εμψύχωναν τους Έλληνες. Και ο καταγόμενος από τη Νέγκορτσα Γευγελής Πέτρος Χαριζάνης δολοφονήθηκε με τσεκούρι από τον κομιτατζή Τάνο Μαλάσση. Η κηδεία του έγινε με μεγαλοπρέπεια στη Γευγελή.

Στη Γευγελή αγωνίσθηκε για την εθνική ιδέα ο Κωνσταντίνος Αμβράσση-γλου, πράκτορας, ως δήθεν διευθυντής των ελληνικών σχολείων κατά το σχολικό έτος 1906-1907. Για την εθνική ιδέα αγωνίσθηκαν η καταγόμενη από τη Γευγελή δασκάλα Ελένη Αθανασιάδου, οι επίσης καταγόμενοι από τη Γευγελή Αικατερίνη και Ζωή Βαφοπούλου, δασκάλες, ο σηροτρόφος προύχοντας και έφορος των ελληνικών σχολείων Θωμάς Βαφόπουλος¹³ —και οι τρεις παιδιά του δολοφονηθέντος το 1897 προκρίτου της Γευγελής Γ. Βαφοπούλου— και ο δάσκαλος Δημήτριος Βαφόπουλος, αδελφός του Γεωργίου. Ακόμη αγωνίσθηκαν οι επίσης καταγόμενες από τη Γευγελή δασκάλες Θωμαή Γάτσου, Μαρίκα Γκετζίκη, Αντωνία Γκίκα, Καλλιόπη Δημητριάδου, Αικατερίνη Καραβάνα, Φανή Κεχαγιά, Αικατερίνη και Θεανώ Κρετσόβαλη, Μαρίκα Κύρκου, Μαρία Κωνσταντινίδου, Ευθαλία Μαρχοπούλου, Αικατερίνη Μόσχου, Ελίζα Ντιντίκα, οι δάσκαλοι Ιωάννης Ξανθός, που εργάστηκε με θάρρος και αυτοθυσία στη Γευγελή, Ειδομένη, Κιλκίς, Φλώρινα, και Παπαδόπουλος, που εργάστηκε επίσης με θάρρος και αναπαράσταση στην ιδιαίτερη πατρίδα του τη Γευγελή, οι δασκάλες Αικατερίνη Παπαθεοσίου, Ανδρομάχη και Δήμητρα Παπαϊωάννου, Φανή Παπαπέτρου, Ευφημία Πιάτσα από τη Θεσσαλονίκη, η οποία με κίνδυνο της ζωής της μετέφερε όπλα από τη Γευγελή, όπου υπηρετούσε, στα γύρω χωριά μέσα σε χόρτα φορτωμένα σε αραμπάδες, καθώς και την αλληλογραφία από τη Γευγελή στο Κέντρο Θεσσαλονίκης. Ο καταγόμενος από τη Γευγελή Γεώργιος Σαματζίδης, δάσκαλος, δίδαξε με θάρρος τα ελληνικά ιδεώδη στα σχολεία της περιφέρειας Γευγελής. Με τον ίδιο τρόπο εργάστηκαν και ο πράκτορας Γεώργιος Σαραντόπουλος ως δάσκαλος στη Γευγελή και Βογδάντσα, οι δασκάλες Αλεξάνδρα Στακτοπούλου, Γλυκερία Σταματάκου, Εριφύλη Σταματίου, ο δάσκαλος φαινομενικά, πράκτορας ουσιαστικά, Γκαίτε Τζιοβαρόπουλος¹⁴, ο οποίος καταδικάσθηκε σε θάνατο αλλά σώθηκε εξαιτίας της γενικής αμνηστίας που έδωσαν οι

13. Πατέρας του ποιητή Γ. Θ. Βαφοπούλου.

14. Ο ποιητής Γ. Θ. Βαφόπουλος ισχυριζόταν ότι υπηρετούσε ως αξιωματικός στο βουλγαρικό στρατό και έδινε πολύτιμες πληροφορίες στους Έλληνες.

Νεότουρκοι μετά την επικράτηση του κινήματός τους και την παραχώρηση του Συντάγματος (Χουριέτ) από το σουλτάνο Αβδούλ Χαμίτ στις 24 Ιουλίου 1908. Για την εθνική ιδέα επίσης αγωνίσθηκαν οι δασκάλες Μαργίτσα και Φανή Φλόκα, Ολυμπία Χατζηζαφειρίου και ο Χαρίτων Χατζηζαφειρίου, ο οποίος ήταν πολύ ένθερμος υπερασπιστής των ελληνικών δικαίων και σύνδεσμος της Γενελής και των περιχώρων της με το Κέντρο Θεσσαλονίκης.

Στην Αξιούπολη αγωνίσθηκαν για την επιβίωση του ελληνισμού στη Μακεδονία ο Χρήστος Γούτας και τα παιδιά του Αθανάσιος και Ευάγγελος.

Στο χωριό Αρχάγγελος Αλμωπίας αγωνίσθηκε ο Τρύφων Μούρτζιος και ο Παταχρόστος Οικονόμου.

Στην κοιμόπολη Βογδάντσα δολοφονήθηκε από τους εξερχικούς ο Κωνσταντίνος και ο Λεωνίδας Σιωνίδης, ο Αχιλλέας Δέλλιος και ο Θεόδωρος Χρηστάκης, ενώ ο καπετάν Μιχαήλ Σιωνίδης αγωνίσθηκε σε πολλές περιοχές της Μακεδονίας.

Στο χωριό Γραίτσιστα ή Γκρήτσιστα ή Γκίρτσιστα υπηρετούσε ως δασκάλα η Αικατερίνη Χατζηγεωργίου, καταγόμενη από τη Γευγελή. Οι κομιτατζήδες την έδιωξαν από τη Γραίτσιστα πέντε φορές, αλλ' αυτή επανερχόταν στην υπηρεσία της. Την τελευταία φορά την εγκατέστησε στο σχολείο μικρό ελληνικό σώμα. Πριν απομακρυνθεί το σώμα αυτό, τριπλάσιοι σε αριθμό κομιτατζήδες επιτέθηκαν κατά των κατοίκων του χωριού, γιατί δέχθηκαν πάλι τη δασκάλα, αλλά αποκρούστηκαν. Μετά πέντε ημέρες, τη 14η Οκτωβρίου 1904, έχοντας την πληροφορία ότι στο χωριό υπήρχαν ελάχιστοι που θα μπορούσαν να το υπερασπιστούν, οι κομιτατζήδες με αρχηγό τον άγριο βοεβόδα Λεώνε επιτέθηκαν. Η Χατζηγεωργίου με τους ελάχιστους υπερασπιστές της κατέφυγε στην οικία του Αγγέλου Σίσκου. Οι κομιτατζήδες τους περικύκλωσαν και τους απειλούσαν ότι θα τους κάψουν, εάν δεν παραδοθούν. Οι Έλληνες τους απάντησαν περιφρονητικά και αντιστάθηκαν με τα περιστροφά τους. Οι κομιτατζήδες πυρπόλησαν την οικία και με τη δασκάλα κάηκαν ο οικοδεσπότης, η σύζυγός του Βασιλική, η θυγατέρα του Ζαχαρούλα, ο Γρηγόριος Μηλόβας, ο συγγενής του Σίσκου παντοπώλης Κ. Σιωνίδης και η θυγατέρα του Ανδρομάχη. Τη 18η Οκτωβρίου 1904 σκοτώθηκε ο Γρηγόριος Μήλιος.

Στην Ειδομένη αγωνίσθηκαν έως το τέλος του Μακεδονικού Αγώνα ο Δέλλιος Κουβάτσος, ο Γεώργιος Παπαζαφειρίου, ο Παπαζαφειρίου Σταματιάδης και ο Αντώνιος Τανούλης.

Στους Ευζώνους αγωνίσθηκαν ο Γεώργιος, Δημήτριος και Χρήστος Δοϊτσίνης, ο οποίος ως οπλίτης δολοφονήθηκε στο Σκρα (Λούμ(π)νιτσα), ο δάσκαλος και πράκτορας Δημήτριος Παπαγεωργίου¹⁵, ο Αναστάσιος Σταυ-

15. Πατέρας του στρατηγού Γεωργίου Παπαγεωργίου.

ρίδης και οι κτηματίες Βλάχος και Χρήστος Τάντσης.

Στην Καστανερή Παιονίας αγωνίσθηκαν ο Άγκος Λάκος, ο οποίος δολοφονήθηκε ως οπλίτης, και ο ιερέας Παπαχρήστος, ο οποίος αγωνίσθηκε με αυτοθυσία ως το τέλος του αγώνα.

Στη Λαγκαδιά (Λούγγουντσα) Αλμωπίας αγωνίσθηκαν με αυτοθυσία ο δάσκαλος Πέτρος Παπαϊωάννου και οι αδελφοί Παπαστογιάννη.

Στα Λειβάδια αγωνίσθηκαν οι δάσκαλοι Παρίσης Μπάριμπας, Αναστάσιος Ντίντας, Νικόλαος Οικονόμου, Μιχαήλ και Παρίσης Παπανικολάου. Αγωνίσθηκαν επίσης ο Νικόλαος Τσιντσιρίκος και ο Μιχαήλ Χατζηβρέττας, ο οποίος κατόρθωσε να διασώσει την από 136 τόμους σχολική βιβλιοθήκη, δωρεά της Μαρσλείου Βιβλιοθήκης Αθηνών, από τις επανειλημμένες προσπάθειες των κομιτατζήδων να την καταστρέψουν. Η βιβλιοθήκη κάηκε τελικά το 1944 από τους Γερμανούς.

Στο Μουίν βρήκε μαρτυρικό θάνατο ο δάσκαλος Δημ. Καραμπατάκης και αγωνίσθηκαν οι δαιμόνιοι πράγματι πράκτορες Άγκος Αθανασίου και Αθανάσιος Παπαδόπουλος.

Στο χωριό Νέγκορτσα προσέφεραν μεγάλη υπηρεσία στον αγώνα η δασκάλα Μαρία Οικονόμου και οι κτηματίες Δημήτριος, Νικόλαος και Πέτρος Χαρισιάδης, οι οποίοι δολοφονήθηκαν από τους κομιτατζήδες.

Στο πλησίον της Γευγελής χωριό Παρδέιτσα δολοφονήθηκε από τους Βουλγάρους ο δάσκαλος Τραϊανός Κύρκου. Καταγόμενος από τη Γευγελή εργαζόταν για πολλά χρόνια στο μικρό ελληνορθόδοξο χωριό. Ασθένησε όμως και επειδή δεν υπήρχε Έλληνας ιατρός, κάλεσε Βούλγαρο, ο οποίος γνώριζε την εθνική δράση του, τον δηλητηρίασε και πέθανε την επόμενη ημέρα.

Στο Σκρσ οι κομιτατζήδες εκτέλεσαν άνανδρα τον πρόκριτο Δ. Βλάικο, τον καταγόμενο από τη Γευγελή δάσκαλο Χαράλαμπο Γκάρτζιο, το Νικόλαο Δ. Μπέλλη, την 5η Ιουλίου 1905 στα κτήματά του, όπου επιτηρούσε τις γεωργικές εργασίες, και συγκεκριμένα στο μέρος όπου πριν λίγο καιρό προσπάθησαν να δολοφονήσουν τον αρχιερατικό επίτροπο Λεόντιο Οικονόμου. Οι κομιτατζήδες σκότωσαν και τον ιερέα Γεώργιο Τάντσιο, ενώ οι ρουμανίζοντες —υπήρχαν βλαχόφωνοι στους οποίους η ρουμανική προπαγάνδα είχε αποδώσει καρπούς— την 1η Μαρτίου 1906 δολοφόνησαν το Στέφανο Αθ. Παπαστεφάνου, παλικάρι 30 ετών.

Στο χωριό Σμόκβιτσα δολοφονήθηκαν ο Γεώργιος (γιος) και ο Δημήτριος (πατέρας) Παπαιοικονόμου, γιατί αγωνίζονταν για τα δίκαια των Ελλήνων.

Στο πλησίον της Γευγελής χωριό Στογιάνκοβο μεγάλη εθνική δράση επέδειξε η δασκάλα Ελένη Λασκαρίδου.

Τέλος, στα Τρία Έλατα της Αλμωπίας εργάσθηκαν επίσης με πολύ πατριωτισμό καθ' όλη τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα οι Βασίλειος Βάν-

δος και Βασίλειος και Νικόλαος Τσελεμπής.

Επομένως η Γευγελή και η περιφέρειά της προσέφεραν πολλά στο Μακεδονικό Αγώνα, ο οποίος στη νεότερη ελληνική ιστορία κατέχει μια θέση αληθινής εποποιίας. Δυστυχώς όμως η Γευγελή και το βόρειο τμήμα της περιφέρειάς της δεν έγινε ποτέ ελληνική. Με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου το 1913 παραχωρήθηκε στη Σερβία. Έτσι δεν επαληθεύθηκε ο θρύλος που έλεγε ότι η Ελλάδα θα έφθανε προς βορρά έως εκεί που φυτρώνει η ροδιά. Και η Γευγελή είχε πολλές ροδιές στους κήπους της.

*

Τα κείμενα που ακολουθούν αποδεικνύουν ότι οι κάτοικοι της περιοχής Γευγελής προσπαθούσαν πριν το 1903, που ανέλαβε την οργάνωση του Μακεδονικού Αγώνα το Ελληνικό Προξενείο Θεσσαλονίκης, να αντισταθούν στον εθνικισμό των Βουλγάρων με τα αόρατα αλλά ισχυρά όπλα της παιδείας.

1

Έκκληση κατοίκων της Βογδάντσας

Πρὸς¹⁶ τοὺς φιλοχρίστους καὶ φιλομούσους κατοίκους τῆς Σεβαστῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Γνωστόν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν ὅτι εἰρήνη ἄλλοτε καὶ ὁμόνοια¹⁷ καὶ ἀδελφικὴ ἀγάπη ὑπῆρχε θάλλουσα καὶ ἀνθοῦσα ἐν Βογδάντσα, τῇ πολυπληθεστερᾷ ταύτῃ κομποπόλει τοῦ τμήματος Ἀβρίτ Ἰσαρέου, τῆς ἐπαρχίας Πολυανῆς, ἐξ οὗ χρόνου ὁμως δίκην πρηστήρων¹⁸ ἐνέσκηψαν ἐνταῦθα ὁ τε Σλαβισμὸς καὶ οὐνιτισμὸς ἐπιθυμήσαντες οἰοεῖν¹⁹ ἐκ συνθήκης νὰ καταστήσωσιν ἐντεῦθεν ἐκποδὼν τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἐξεῦρον, ἐχάλκευσαν καὶ διεσκέδασαν κατὰ τῶν κεφαλῶν τῶν Ὀρθοδόξων τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακά, ὥστε ἡλλοίωσαν ὅλως τὸ πρόσωπον τῆς κοινότητος ταύτης καὶ ἤχρῃωσαν αὐτὴν καταστρέψαντες καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀποτεφρώσαντες πᾶν καλὸν καὶ εὐγενές καὶ τὴν φλόγα τῶν ἀγρίων αὐτοῦ παθῶν. Οἱ Ὀρθόδοξοι οὕτως αἰφνιδίως εὐρεθέντες πάντοθεν στενῶς περιεζωσμένοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, ἀγρίως δὲ καὶ ἀπηνῶς καταπολεμοῦμενοι ὑπ' αὐτῶν, ὑπέμνησαν αὐτοῖς τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ὠδῖνας τῆς σептῆς καὶ γηραιάς μητρός, προὔβαλλοντο τὸ μητρικὸν αὐτῆς γάλα, ἀνέφερον τοὺς πολυπαθεῖς ἀγῶνας καὶ πολυειδεῖς πρὸς αὐτοὺς εὐεργεσίας, ὑπέδειξαν τέλος τὰς ὑπὲρ αὐτῶν αἱμασσούσας καὶ ἀχνιζούσας εἰσέτι πληγὰς τῆς ἀποσεύσαντες ὀλίγον...²⁰ ἱερὰν ἐσθῆτα τῆς ἐλπίζοντες νὰ συγκινήσωσιν ἴσως

16. Η χειρόγραφη έκκληση περιέχεται στο φάκελο 3 του αρχείου Σωτηρίου Ασπεριάδη (Γραμματεία Ι. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης 1889-1904) του Ι.Μ.Χ.Α.

17. Έγιναν ελάχιστες διορθώσεις στην ορθογραφία και τη στίξη.

18. Πρηστήρη = Θυέλλα με κεραυνούς, ορμητικός ανεμοστρόβιλος.

19. Τρόπον τινά.

20. Λέξη δυνανόγωσητη.

τὴν ἄτεγκτον καὶ ἀμείλικτον αὐτῶν καρδίαν, ἀλλ' οὗτοι τὰ πάντα ὑπεριδόντες καὶ λακπατήσαντες²¹ πολλῶ βαρύτερον καὶ ἀπηνέστερον ἐπετίθεντο ὅπως κακώσωσιν αὐτήν. Ἰδόντες οὖν οἱ πιστοὶ καὶ γνήσιοι υἱοὶ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῶν καθεστώτων τὴν ὀδυνηρὰν αὐτὴν θέσιν καὶ ὅτι τὰ πάντ' ἀπέβησαν μάταια, ἐν θλίψει πολλῇ καὶ ὀδύνῃ ὑψωσαν ὑγρὸν τὸ ὄμμα ἐπικαλεσάμενοι τὴν ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν ἐκείνου ὅστις εἶπεν ὅτι «ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου, ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» καὶ ἀπεφάσισαν συσπειρωθέντες περὶ τὴν γηραιὰν καὶ ὀδύνουσαν μητέρα νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτὴν ὀλίγοι κατὰ πολλῶν καὶ διὰ τῆς χύσεως αὐτοῦ τοῦ αἵματος αὐτῶν. Καὶ ὄντως ἀγρίως κατεδιώχθησαν οἱ Ὁρθόδοξοι τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ἀνδρείως ὑπέστησαν τοὺς βαρεῖς αὐτῶν διωγμοὺς διασώσαντες καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν. Ἡ πολυετής ὁμως αὕτη καὶ διηνεκὴς πάλη τῶν Ὁρθοδόξων πρὸς τοὺς εἰρημένους ἀντιπάλους ἐγένετο μυρίων κακῶν πρόξενος τῇ κοινότητι ταύτῃ. Διότι οἱ Ὁρθόδοξοι εἰς ἀδιάλειπτον πόλεμον πάντοτε εὐρισκόμενοι δὲν ἠδύναντο ἀλλ' οὔτε εἶχον καιρὸν νὰ προσέχωσι τὸν νοῦν ὡς εἰκὸς εἰς τὴν θεραπείαν τῶν γραμμιάτων, ἅτε τῆς μητρὸς ἡμῶν τότε ἐν ἀφνικῷ²² κινδύνῳ οὔσης. Ἦδη ἡ Βογδάντσα βλέπουσα ὅτι διέσωσε καὶ ἐκτὸς κινδύνου κατέστησε τὸν πολύτιμον αὐτῆς θησαυρὸν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀπεφάσισε καὶ ἐξηγοράσθῃ, ὑποτελὴς οὕσα πρότερον ἔπαυλις, τσεφλίκι, ἥς ὁμως ἡ ἐξαγορὰ ἐξήντηλυσεν αὐτὴν τέλεον²³ καὶ οὕτως εἰπεῖν...²⁴ μὴ δυναμένη νὰ ἐπαρκέσῃ ὅπως δεῖ εἰς τὰς ἐπείγουσας ἀνάγκας τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς. Ἀλγοῦντες τοίνυν ἐπὶ τῇ καταστάσει τῆς εἰρημένης πολυπαθοῦς φιλομούσου καὶ κεντρικῆς ταύτης κομπολόως καὶ ἐπιθυμοῦντες ἵνα τὰ μὲν λοιπὰ τῶν σχολείων τὰ μὲν εὐρύνωμεν τὰ δὲ καὶ ἐπισκευάσωμεν, Παρθεναγωγεῖον δὲ καὶ νηπιαγωγεῖον ἐκ βάθρων ν' ἀναγείρωμεν ἀνάγκης οὔσης, ἀπορία δὲ πολλῇ συνεχόμενοι ἐγνωμεν τέλος μετὰ πολλὴν σύσκεψιν ἀποτεινόμενοι πρὸς τοὺς καθ' ἅπασαν τὴν Σεβαστὴν Ὁθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν φιλομούσους ὁμογενεῖς νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν γενναίαν αὐτῶν συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ. Ἀποστέλλομεν δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τοὺς ἐκ Βογδάντσας ἐντιμοτάτους Κυρίους Χατζῆ Γεώργιον Καραστογιάννου καὶ Χρηστον Χατζηπατὰ Δημητρίου ἀνθρώπους θερμῆς φιλοπατρίας καὶ ἐγνωσμένης εὐσυνειδησίας παρ' ὧν ἕκαστος τῶν ὁμογενῶν δύναται λεπτομερέστερον μαθεῖν τὰ κατὰ τὴν Βογδάντσαν διαδραματισθέντα καὶ πρὸς οὓς ἀνυπόπτως δύναται νὰ παράσῃ ἥτινα δήποτε προσφορὰν ὑπὲρ τῶν Σχολείων αὐτῆς. Πεποιθότες τοίνυν ὅτι ἕκαστος τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν προθύμως καὶ κατὰ δύναμιν θὰ παράσῃ τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπανάδου καὶ ἀποκαταστά-

21. Λακπατέω-ω = τσαλαπατώ.

22. Ἀφνικτος = αὐτὸν που δὲν μπορεῖ κάποιος νὰ αποφύγει.

23. Τέλεος ἢ τέλειος.

24. Λέξι δυσανάγνωστη.

σεως ἐνταῦθα τῶν Ἑλληνίδων μουσῶν, ὅπου ἄλλοτε θεσπεσίως ἔμελλον καὶ ὅθεν ἀπηλλάγησαν ἐκδιωχθεῖσαι τόσον ἀπεχθῶς καὶ μανιωδῶς, διατελοῦμεν ἐνχόρμενοι πᾶσιν ὑμῖν πᾶν ἐφετόν καὶ καταθύμιον.

Ἐν Βογδάνσκι τῇ 15ῃ Αὐγούστου 1884²⁵

2

Ανέκδοτη επιστολή του Γ. Βαφοπούλου προς το μητροπολίτη Θεσσαλονίκης
Αθανάσιο

Παναγιώτατε²⁶,

Ἐγκλείοντες ἐν τῇ παρουσίᾳ μας παρακαλεστικὴν τῶν διδασκάλων τῶν ἡμετέρων Τσουφλείων²⁷ Ἐκπαιδευτηρίων, ἵνα λάβῃ γνῶσιν ἡ ἡμετέρα Παναγιότης τῶν παρακλήσεων αὐτῶν, ἀναφορικῶς τῶν μέχρι τοῦδε καθυστερουμένων δόσεων τῆς μισθοδοσίας αὐτῶν, παρακαλοῦμεν Αὐτῇ θερμῶς, ὅπως εὐαρεστηθεῖσα, ἐνεργήσῃ, ἵνα πληρωθῇ ὁ τῆς πρώτης τετραμηνίας τοῦλάχιστον μισθὸς αὐτῶν ὅσον τὸ δυνατόν ἐργηγορώτερον, καθόσον τὸ κοινοτικὸν ἡμῶν ταμεῖον, ὅπερ ἔχει δανείσῃ αὐτοὺς μέχρι τοῦδε περὶ τὰς τριάκοντα πέντε περίπου λίρας ὀθωμανικὰς, ἐδαπάνησε δὲ ἐκτὸς τῶν τακτικῶν καὶ περὶ τὰς δέκα περίπου λίρας πρὸς ἀγορὰν διδασκικῶν βιβλίων διὰ τοὺς ἀπόρους μαθητὰς καὶ μαθητρίδας, περιελθὼν ἐσχάτως εἰς ἀνάγκην ἐκκαλύψεων χρεῶν τῆς προγενεστέρας χρήσεως, καὶ ἐξ ἐπισκευῶν τῶν καθιδρυμάτων κ.τ.λ. ἀδυνατεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ φανῇ αὐτοῖς ἐπὶ πλεόν ἐπίκουρος.

Ἐκφράζοντες δ' ἐκ τοῦ προτέρου τὴν κοινοτικὴν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην διατελοῦμεν προθυμότατοι.

Ἐν Γεβγελῇ τῇ 22 Φεβρουαρίου 1894

Οἱ ἐφοροεπίτροποι τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς κοινότητος Γεβγελῆς.

“Χ” Χρῖστος Χ” Ζαφειρίου

“Γ. Βαφόπουλος

Πρὸς τὴν Α. Παναγιότητα τὸν Μητροπολίτην
Θεσσαλονίκης Κύριον Κύριον Ἀθανάσιον

25. Υπογραφές δεν υπάρχουν.

26. Η επιστολή αυτή περιέχεται στο φάκελο ΑΑΚ/1894 («Επιτροπή πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας») σε ἔγγραφο αρ. πρωτ. 217/28-2-1894 του Προξενείου Θεσσαλονίκης του Ιστορικοῦ Ἀρχείου του Υπουργείου των Εξωτερικῶν.

27. Η Αστική Σχολή Γευγελῆς, ἓνα ἀπὸ τα καλύτερα καὶ πιο σύγχρονα σχολεῖα τῆς Μακεδονίας, κτίσθηκε ἀπὸ τον Ηπειρώτη εθνικὸ ευνεργέτη Ἀναστάσιο Τσουφλή, ο οποίος, ἀφού δημιούργησε μεγάλη περιουσία ὡς ἔμπορος στὴ Ρωσία, ἔκτισε «Τσουφλεῖα Ἐκπαιδευτήρια» στὰ πιο ἀπόμακρα μέρη του υπόδουλου ἐλληνισμοῦ τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἀφῆρε στὸ «Τσουφλεῖο κληροδότημα» γιὰ νὰ σπουδάζουν ἄποροι νέοι Ηπειρώτες στὸ πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας.

3

Ανέκδοτη επιστολή του Χ. Γ. Βαφοπούλου προς τον πρωθυπουργό
Αλέξανδρο Ζαΐμη.

Ἐξοχώτατε²⁸.

Ὁ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ ὑπογεγραμμένος Χρηστάκης Γ. Βαφόπουλος ἐκ Γευγελῆς τῆς Μακεδονίας καταγόμενος ἀπηύθυνα πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Γενικὸν Πρόξενον ἐν Θεσσαλονίκῃ Κύριον Κύριον Εὐγένειον Εὐγενειάδην τὴν κατωτέρω παράκλησιν

Παναγιώτατε,

Ὁ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ ὑπογεγραμμένος Χρηστάκης Βαφόπουλος τέκνον πευθίνιον τῆς Ὑ. Παναγιότητος, γνωστόν Αὐτῇ ὅτι ἔμεινα ὀρφανὸς μετὰ τὴν στυγεράν δολοφονίαν τοῦ μακαρίτου πατρός μου ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, καὶ ἀπροστάτευτος. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ ἀδελφός μου Θωμᾶς Γ. Βαφόπουλος μετὰ τὴν πλήξασαν τὴν οἰκογένειαν ἡμῶν συμφορὰν καὶ διὰ μεγάλης στερήσεως τῶν τῆς συντηρήσεως τῆς οἰκογενείας ἡμῶν ἐξηκολούθησε παρέχων μοι τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἐκπαίδευσίν μου ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐμπορικῷ λυκείῳ «Guirand» μέχρι τῆς Ε' τάξεως αὐτοῦ συμπεριλαμβανομένης. Ἀπανδήσας ὁμως καὶ ἐκ τῆς συμπληρώσεως τῶν προσθέτων τῇ ὑποτροφίᾳ ἀπαιτουμένων διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀδελφῆς μας Ζωῆς Γ. Βαφοπούλου ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ Θεοφάνειας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀδυνάτων διέκοψε παρέχων μοι τὴν συνδρομὴν του καὶ ἠναγκάσθην νὰ μείνω ἐνταῦθα εἰς τὴν πατρίδα μου ἀργὸς μὴ δυνάμενος νὰ ἀποπερατώσω καὶ τὴν τελευταίαν τάξιν τοῦ λυκείου καὶ οὕτω ἐφωδιασμένος διὰ τοῦ ἀναγκαίου πτυχίου δυνηθῶ νὰ ἐπιτύχω κατάλληλον ἐργασίαν πρὸς πορισμὸν τῶν ἀναγκαιῶν τῆς συντηρήσεώς μου.

Εἰς τοιαύτην θέσιν διατελὼν δὲν διελογιζόμην ἄλλον ἢ μόνον τὸ σκοτεινὸν τοῦ μέλλοντός μου καὶ ὑπέικων εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην ἠλπίζον ὅτι ὁ Πανάγαθος δὲν ἤθελεν ὑστερήσει καὶ τῆς πρὸς με ἀντιλήψεως ἐν ἣ ἑλπίδι καὶ εὐνοίᾳ διέγνων ὅτι διὰ τῶν Σεβαστῶν Εὐεργετῶν ἡδυνάμην νὰ περιμένω τὴν σωτηρίαν μου. Καὶ λοιπὸν περιελθόντος εἰς γνῶσιν μου ὅτι λειτουργεῖ «Βιομηχανικὴ καὶ Ἐμπορικὴ Ἀκαδημία ἐν Ἀθήναις» καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἐν αὐτῇ προσλήψεως καὶ φοιτήσεως ἐκζητήσας νομίζω ὅτι διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν μου δύναμαι νὰ ἐξασφαλίσω τὸ σκοτεινὸν μου μέλλον.

28. Η επιστολή αυτή περιέχεται στο φάκελο 1902 ΑΑΚ/Η του Ιστορικού Αρχείου του Υπουργείου των Εξωτερικών. Ουσιαστικά πρόκειται για επιστολή του Γ. Χ. Βαφοπούλου που αρχικά είχε στείλει στο μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, στη συνέχεια διεβίβασε στον πρόξενο Θεσσαλονίκης και τέλος απηύθυνε στον πρωθυπουργό.

Ὅθεν προσπίπτων εἰς τὸν οἶκτον τῆς Ὑ. Παναγιότητος νύκτως καθυποβάλλω τὴν θερμὴν νύκην μου παράκλησιν ὅπως ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ προστασίᾳ Τῆς ὑπὲρ τῶν ἀπροστατεῦτων ἐκ τῶν μοιραίων δολοφονιῶν εὐδοκήσῃ νὰ καταβάλῃ τὴν πατρικὴν συνδρομὴν τόσον παρὰ τοῖς Σεβαστοῖς Εὐεργέταις ὅσον καὶ παρὰ τοῖς ἰθύνουσι τὴν σχολὴν ταύτην ἵνα ἐξομαλυνθῇ ἡ εἰσοδὸς μου εἰς αὐτὴν ἢ ἀνάλογόν τινα ἐτέραν σχολὴν τῇ ἀνεξαντλήτῳ δαπάνῃ τῶν Σεβαστῶν Εὐεργετῶν.

Εὐελπιστῶν ὅτι ἡ θερμὴ μου αὕτη παράκλησις θέλει εἰσακουσθῇ ἐξαιτοῦμαι τὰς πατρικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας καὶ μετὰ τῆς ἐκ τῶν προτέρων ἀπειρου μου εὐγνωμοσύνης διατελῶ.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 8ῃ Αὐγούστου 1901

Τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος τέκνον πειθήνιον
Χρηστάκης Βαφόπουλος

Δυστυχῶς ἡ αἰτήσίς μου αὕτη δὲν ἔτυχεν εὐμενοῦς ἀκροάσεως ἀλλὰ μὴ ἀπελπιζόμενος καθυποβάλλω τὴν ἀνωτέρω θερμὴν παράκλησίν μου τῇ Ὑ. Ἐξοχότητι καὶ εὐελπιστῶν ὅτι θέλει εἰσακουσθῇ ἐκφράζω τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἄπειρόν μου εὐγνωμοσύνην.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 14ῃ Αὐγούστου 1902

Ἐλάχιστος ἐκ τῶν προτέρων εὐγνώμων
Χρηστάκης²⁹ Βαφόπουλος

Ο πρωθυπουργὸς Αλέξανδρος Ζαΐμης ἐπέστρεψε τὴν αἴτηση με τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν:

Ζαΐμης πρὸς τὸ Προξενεῖον Θεσσαλονίκης, Ἀθῆναι 12 Σεπτ. 1902
αφ. πρωτ. 2092

Ἐσωκλείω ὧδε πρὸς γνῶσιν ὑμῶν τὴν αἴτησιν ἣν μοι ἀπηθύβουν ὁ Χ. Βαφόπουλος, μετὰ τῆς πληροφορίας ὅτι ἡ παροχὴ ὑποτροφιῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀπαγορεύεται ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Β. Διατάγματος, δι' οὗ καθορίσθησαν τὰ ἔργα καὶ καθήκοντα τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

29. Παιδί του δολοφονηθέντος το 1897 Γ. Βαφοπούλου, τελείωσε το γαλλικό σχολεῖο τῆς Madame Guiraud στη Θεσσαλονίκη καὶ ἐργάσθηκε ἀργότερα στο μονοπώλιο καπνῶν τῆς Régie στη Γευγελή. Μετά το 1912 ἐργάσθηκε ὡς επιθεωρητὴς καπνῶν στο Σκρά καὶ στη Θεσσαλονίκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Αρχείο Γ. Θ. Βαφοπούλου.

Αρχείο Ι.Μ.Χ.Α. [Τμήμα Α΄. Αντίγραφα διπλωματικών εγγράφων Υπουργείου Εξωτερικών (Περίοδος Μακεδονικού Αγώνα. Φάκελος 32 Αλεξάνδρου Μαζαράκη)].

Αρχείο Ν. Κώττα, υπαλλήλου του ελληνικού προξενείου Θεσσαλονίκης κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα, γενικού διοικητή Μακεδονίας από 25-4-1946 έως 24-1-1947.

Αρχείο Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα.

Βαφόπουλος Γ. Θ., διευθυντής της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Θεσσαλονίκης, ποιητής, γεννηθείς 1903.

Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Ανδριώτης Ν., *Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη 1967.

Βαφόπουλος Γ. Θ., «Η Γευγελή στον Μακεδονικό Αγώνα», *Μακεδονικός Αγώνας*.

Διαλέξεις για τα 80 χρόνια, Θεσσαλονίκη 1986.

— *Σελίδες Αυτοβιογραφίας*, τ. 1, Αθήνα 1970.

Dakin D., *Μακεδονικός Αγώνας*, Αθήνα 1985.

Ζέλλιου-Μαστοροκόστα Ερ., *Ταξιδίρχης Χαλκιδικής*, Θεσσαλονίκη 1994.

— *Χαλκιδική: Επαναστάσεις κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας - Μακεδονικός Αγώνας*, Θεσσαλονίκη 1996.

Κάκκαβος Δ., *Απομνημονεύματα (Μακεδονικός Αγών)*, Θεσσαλονίκη 1972.

Ξανθός Ι., *Ιστορία της Γευγελής*, Θεσσαλονίκη 1954.

Ο Μακεδονικός Αγών. Απομνημονεύματα Π. Αργυροπούλου, Α. Ζάννα, Κ. Μαζαράκη-Αινιάνος, Α. Σουλιώτη-Νικολαΐδη, Ν. Σπανού, Β. Σπυροπούλου, Θεσσαλονίκη 1984.

Τεγόπουλος-Φυτράκης, *Ελληνικό λεξικό*, Αθήνα 1995.

Χατζηκυριακού Γ., *Σκέψεις και εντυπώσεις εκ περιόδους ανά την Μακεδονία (1905-1906)*, Θεσσαλονίκη 1962.

SUMMARY

E. Zelliou-Mastorokosta, *Unknown and Little Known Fighters from the Gevgelija Area in the Macedonian Struggle*.

During the period of Ottoman rule, Gevgelija was in the vilayet of Thessaloniki and was the seat of the sub-district of Gevgelija, which included 57 villages. It experienced considerable economic and intellectual development at the end of the 19th century, and this is why the Greeks of Gevgelija began to prepare for the struggle against the Bulgarians well before 1903.

The first victims of the Macedonian Struggle in the Gevgelija area included Hadzizafiris, the notables Yeoryios Vafopoulos and Hristos Tsitsos, and Dr Dimitrios Kyvernidis.

When the Greek consulate in Thessaloniki took over the organisation of the Macedonian Struggle in 1903, an officer named Panayotis Klitos undertook to organise the Gevgelija area. Other officers active here were Yeoryios Kakoulidis, Hristos Pradounas, Loukas Papaloukas, Dimitrios Kakkavos, Hristos Karapanos, and Konstandinos Mazaraki-Ainian. At the same time and earlier, armed bands of local captains were active in the area and around the River Axios, making a substantial contribution to the defence of the Greek population.

Many teachers who were natives of the area fought for the national idea in Gevgelija, as did many others who had been appointed to work there.

Apart from the inhabitants of Gevgelija, who were fighting for the survival of the Greek people, many inhabitants of the wider area—from Axioupoli, Arhangelos, Bogdantsi, Graitsisti, Idomeni, Evzoni, Kastaneri, Lagadia, Livadia, Mouin, Negortsi, Parditsa, Skra, Smokvitsa, Stoyakovo, and Tria Elata—made a notable contribution to the Macedonian Struggle.

Unfortunately, Gevgelija and the N part of its district never became Greek. It was awarded to Serbia by the Treaty of Bucharest in 1913.